

શ્રી.

કચ્છ ભૂપતિ વિષે કવિતા.

અંતર્લાપિકા-દાહરો.

ખેચી ચિત સંસારથી, ગાન પ્રભુ ગાય;

રમા રમણ રાજ રહે, જીવન સુધરી જાય.

૧.

ઝૂલણા છંદ.

સર્વ વ્યાપિ વિભુ, સર્વ ત્રાતા પ્રભુ, સર્વ માતાપિતા સર્વ દાતા,
 સર્વ જન જોડી કર માગીએ સ્નેહથી આપ ખેંગાર તુપ સુખ સાતા;
 અંદ્ર કુળ અંદ્ર, દેવેન્દ્રના^૧ વંશ, અવતંશ છે ઈંદ્ર નરંઈંદ્ર આજે,
 ખલકમાં ખેમથી દીર્ઘ આયુ રહી રાવ ખેંગારજી ખાંતે ખિરાજે. ૨
 સુભગરે શોભા શરી વંશ શિરોમણી સકળ કલ યુદ્ધિ છે એટ જોની,
 નિપુણ નીતિ નિરિક્ષા વળી ન્યાય નેક નામી નહિ ન્યૂન તેની;
 તિવ્ર તોખાર^૩ તરવાર તાતી અતિ પાર નહિ તેજ જે તરિત^૪ તાજે,
 ખલકમાં ખેમથી દીર્ઘ આયુ રહી રાવ ખેંગારજી ખાંતે ખિરાજે. ૩
 આપ અખિલેશ તુજ અખુટ ભંડારથી અર્થ આગાર^૫ આનંદ દાતા
 કોરણ કીર્તના કોટિ કોટી વિષે કચ્છપતિના કરો ઉદય થાતાં;
 ભારતીનો ભલી ભાતથી ભેદ, વેદ દે ભાંખવા ભક્ષિત કાજે,
 ખલકમાં ખેમથી દીર્ઘ આયુ રહી રાવ ખેંગારજી ખાંતે ખિરાજે. ૪
 ભાઇ જેના ભલા ભરત સમ ભૂપ સુત કણેજીત પ્રીત જળ મીન જેવી,
 શર શાણા વળી સારદા જેમણ સતત શ્રદ્ધા ધરી સખત સેવી;
 માધુભારાજ યુવરાજ શોભે સદા, માનુભા કુંવર મહારાજ રાજે

૧ પૂર્વજનું નામ.. ૨ સારાં નસીબ, ૩ ઘોડો. ૪ તરવું
 ૫ પૈસાનો ભંડાર.

ખવડમાં ખેમથી દીર્ઘ આયુ રહી રાત ખેંગાર ખાંતે બિરાજે. ૫

સુધાપન્ય હુન્યલંકાર. સવૈયો.

મિત્ર પ્રત્યે મિત્ર હક્તી.

હોય પુરી ન ભુજંગમની, ૧ કહુ આ અમરાપુરી આજ બણી છે,
મહેલ નથી નૂપુનો સુખ મિત્ર સુરન્યરે હરમ્ય ૩ સુરેસ તણી છે;
રાજ સમાજ નથી ભુજંગો પણ ઇંદ્ર સમાજ બણી બમણી છે,
ચંદ્ર તણા, કુળચંદ્ર ખેંગાર નથી પણ ઇંદ્ર ત્રિસેક ધણી છે. ૬

ત્રોટક છંદ.

જગદીશ્વર તું જગનો કરતા,
ભરતા, હરતા દુખ, સંહરતા;
સુખ આપ સદા કલિયે ભજીને,
યદુ વંશ નરેશ ખેંગારજીને. ૭
શુભ નીતિ સુ રીતિથી રાજ કરે,
નિજ રૈયતથી અતિ પ્યાર ધરે;
શુભ સાજ સદા અરપો સજીને,
યદુ વંશ નરેશ ખેંગારજીને. ૮
કરો રૈયતના સુખ સાજ સદા,
હરતા દુખ દીન તણા દુખદા;
નપ રે' સરણે મદને તજીને,
યદુ વંશ નરેશ ખેંગારજીને. ૯
વિદ્વાન વિદ્વાન ૪ કરે ચિતથી,
વળંતી બહુ મોજ કરે વિતથી;

કરતા કવિ ગાન સદા યજ્ઞને,^૧

યદુ વંશ નરેશ ખેંગારજીને.

૧૦

સમરૂપકાલંકાર-દોહરો.

કવિમુખ ગોમુખ ગંગ છે. યશ ખેંગાર સલીલ;^૨

રજની દિવસ ધારા વહી, પ્રસર્યા જગત અખીલ.^૩ ૧૧

હરિગીત છંદ.

પ્રસર્યા અખિલ અવની વિષે યશ હામહામ પ્રસિદ્ધ છે,

સદ ગ્રંથ પંથ દ્વામ આપી પ્રગટ પુષ્કળ કીધ છે;

કીધા નિરાશ્રિત દેહ તેવો દીન પ્રાણુધારજી,

અહનીશ રાખો ઇશ ખુશ અવનીશ^૩ રા'ખેંગારજી. ૧૨

ને રાજનીત પુનીત પ્રીત સુરીતથી રંજિત રહી,

સર્વત્ર પુત્ર સમાન ગણીને નિજ પ્રજા પાળે સહી;

લવલેશ કલેશન, ખેશ અદોષસ્ત આધ્યા સારજી,

અહનીશ રાખો ઇશ ખુશ અવનીશ રા'ખેંગારજી. ૧૩

કીધા પ્રવાસો પૂર્ણ પૃથ્વી પંથ તેમ પયોધિએ,^૪

વિચર્યા વિજાયત આદિ દેશજ ખેશ કટલા શોધિએ;

તે કાવ્ય કેરા ગ્રંથ કવિએ^૫ કિધ કોડ અપારજી,

અહનીશ રાખો ઇશ ખુશ અવનીશ રા'ખેંગારજી. ૧૪

વળી અન્ય દેશોની અનંત સુનીતિ લઈ નિજ રાજમાં,

દાખલ કરી દિલમાં ધરી, પરિપૂર્ણ રાજ સમાજમાં;

૧ સ્તુતિ કરીને. ૨ પાણી. ૩ ભૂપતિ. ૪ સમુદ્ર. ૫
કવિ શિવલાલ ધનેશ્વરે “કચ્છ ભૂપતિ પ્રવાસ વર્ણન”
નામનું કાવ્યનું સુંદર પુસ્તક રચ્યું છે.

શુભ પદવિયો સનમાનની દીધી ધણી સરકારજી,
અહનીશ રાખો ઈશ ખુશ અવનીશ રાખેંગારજી. ૧૫

ઉદ્દેખાલકાર-દોહરો.

કલ્પતરૂ કવિયો તણા, રૈયત સમજે તાત;
સઠ સમજે હડ તોડવા, પ્રગટયો રૂપ કૃતાંત. ૧૬

છંદ ભુજંગી.

વિભો વિશ્વ વ્યાપી અલાપીરે વદુંદું,
શુણો નમ્ર વાણી નમીને કહુંદું;
ચહે છે ચિતે ચોંપથી દેશ આખો,
મહારાજ ખેંગારજી સુખો રાખો. ૧૭

બનીને કૃપાળા કરી વૈવશાળા,
રચી અન્ય શાળા લિયે બોધ બાળા;
સદા છે સુખાળા જનો જેથી લાખો,
મહારાજ ખેંગારજી સુખો રાખો. ૧૮

કર્યા છે ધણા પુસ્તકાગાર^૩ સારા,
રચ્યા છે બગીચા ખુલા સર્વ ખ્યારા;
સુધારા વધારા કર્યા ધન્ય ભાંખો,
મહારાજ ખેંગારજી સુખી રાખો. ૧૯

(સમરૂપકાલકાર)

પ્રભાટ જેમની સૂર્ય જેવી પ્રકાશે,
હગો તરકરો પેર ઉલ્લુક^૫ નાશે;

૧ ધર્મરાજ. ૨ આલાપ કરીને-ગાઈને, ૩ ક્ષાયખેરી. ૪ કાંતિ

શશી શત્રુવંશો તણો જેથી ઝાંખો,
મહારાજ ખેંગારજી સુખી રાખો. ૨૦

સદા દેશ વિદેશમાં કીર્તી જામો,
અતિ રાવનો વંશ વિસ્તાર પામો;
“ જિયેરા “ જિયેરા ” મુખે સર્વ દાખે,
મહારાજ ખેંગારજી સુખી રાખો. ૨૧

વધે દેશ વિદ્યા કળા તો વિશેષે,
સદા નિર્મળો ન્યાય ફેલાય દેશે;
કૃતિના ફળો આડિયા ચોર આખો,
મહારાજ ખેંગારજી સુખી રાખો. ૨૨

દાહરો.

હંસ૧ સુધારે નિધિવારી૩ નિધિ, જ્યાં લગી ગંગ ગિરીશ૪;
ચિરંજીવ ત્યાં લગી રહે, ચિર ખેંગાર મહીશ. ૨૩

સવૈયા એકત્રીશા.

દીન દયાળ કૃપાળ દયાનિધિ દિલમાં મે'ર ધરીને આજ,
સુખ સંપતિને શાંતિ સર્વદા કચ્છ નૃપને આપો મહારાજ;
દિન દિન અધિક પ્રતાપ વધે ને વધે સદા કુળનો વિસ્તાર,
જગદીશ્વર જય સદા આપજો વિજયવંત ભૂપતિ ખેંગાર. ૨૪
રૈયતનું હિત ચિત્તમાં જેના સદા રહે છે ચોંટયું સાર,
વિવિધ પ્રકારે વાંછિત સુખ જે અરપે છે અહોનીશ અપાર;
ફૂવા, તળાવો, સેતુ, બાગને પુસ્તક શાળા કરો નિરધાર,
જગદીશ્વર જય સદા આપજો વિજયવંત ભૂપતિ ખેંગાર. ૨૫

નિર્મળ ન્યાય સદાય મળે છે દુષ્પ નહિ દેશ વિષે લવલેશ,
 ચોરી ચાડી ચિતથી ટાળે શસ્ત્રે છે ભય ધણો નરેશ;
 નિજ નિજ ધંધે વળગી લોકો ચોખો ચહે ચિતથી બહેવાર,
 જગદીશ્વર જય સદા આપજો વિજયવંત ભૂપતિ ખેંગાર. ૨૬
 “ખમાખમા ખેંગાર નૃપતિને” વક્તા જન મન માંહી મુદીત,
 તોપ ધડાકે^૧ અન્ય બડાકે “છએરા” મુખ કહે અભોત;
 શામ ધર્મ છે એવી રૈયત વસે વિદેશે ચહી વેપાર,
 જગદીશ્વર જય સદા આપજો વિજયવંત ભુપતિ ખેંગાર ૨૭

આશિર્વાદ

શાદુલ વિકિરિત વૃત્ત

અંજ ન્યાત્મજ^૧ અદ્રિપુત્રીરે સુતનો ટાળો^૩ સદા આપદા,
 વાતારી^૪ અરિસ્વામિ^૫ સંપ પિનુ^૬ તે સોષો સદા સંપદા;
 શ્રંગી^૭ શતરૂ^૮ સમર્થ સર્વ સ્થળમાં, ભુમી કરો તુષ્ટ તે,
 અપો^૯ જોડ અભિષ્ટ ઇષ્ટ વસતુ, “મોમાય”^{૧૦} મા ઇષ્ટ તે ૨૮

વસંત તિલકા વૃત્ત

સાથે રહોજ નવ^{૧૦} આડ^{૧૧} સદાય સારી,
 સાતે^{૧૨} કરોજ મુખ ગાયન કીર્તિ તારી;
 બહેતેર^{૧૩} ચૌદ^{૧૪} તવ અંતર માંહી જામો,
 ખેંગાર ભૂપ મુખ ક્રાંતિ સુ સોજ^{૧૫} પામો. ૨૯

---

૧ હનુમાન ૨ પાર્વતિ ૩ ગણપતિ. ૪ સર્પ પ કાર્તિક સ્વામિ
 ૫ શિવ. ૭ પર્વત ૮ ઈંદ્ર ૯ કુળદેવી. ૧૦ નવનિહિ ૧૧ અષ્ટસિ
 હિ. ૧૨ સ્વર-સંગીતના ૧૩ કુળા ૧૪ વધા ૧૫ સોજેકળા

માલિની વૃત્ત

અચળ સદન માંહિ, અગ્નિધી પુત્રી રહેજો;

વિજય સતત સારાં, ચંડિકા દેવી દેજો.

વદન કમળ માંહી, વાણિર વેગે વસ્તી હો;

અચળ ચિત તમારું, ઇશ ચણુમ્મુજે^૩ હો. ૩૦

હરિગીત છંદ

મંગળ કરે માહેશ શેષ સુરેશ^૪ મંગળને કરો,

મંગળ કરેજ ગણેશ વાળી ધન્નેશ^૫ ભંડારો ભરો;

ક્ષિતિ^૬ બ્યોમ^૭ જળ પાતાળમાં ટળી વિદન ઇંદુ^૮ એંસને,

હવરામ કામ બધા વિષે જ્ય થાવ વંસને.

બાહર ખબર

આ ચોપડી મફત વેહેંચવાની છે, જેમને જોઈએ તે-
મણે પોસ્ટેજની અરજી આનાવાળી ટિકિટ એક મોકલી
નાચેને ફાઈનલ ટેકાણેથી મંગાવી લેવી.

દસલપુર (૬૨૬) મોરારજી અજરામર કિલ્લો.

ભુજપુર (૬૨૭) જીવરામ અજરામર ગોર.

૬૩૩

